

**Рішення спеціалізованої вченої ради ДФ 62.035.2024
про присудження ступеня доктора філософії
Локоті Ігорю Миколайовичу**

Спеціалізована вчена рада Одеського національного університету імені І. І. Мечникова ухвалила рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки Локоті Ігорю Миколайовичу на підставі прилюдного захисту дисертації «Особливості мовлення при порушенні вищих психічних функцій: психолінгвістичний аспект» за спеціальністю 035 Філологія.

«30» січня 2025 року.

Локота Ігор Миколайович народився 07 червня 1996 року, громадянин України.

Освіта вища: закінчив у 2018 р. Одеський національний університет імені І. І. Мечникова за спеціальністю «Філологія».

Дисертацію виконано в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова.

Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови та мовної підготовки іноземців Ковалевська Тетяна Юріївна.

Виконав освітньо-наукову програму підготовки здобувачів третього освітньо-наукового рівня вищої освіти зі спеціальності 035 Філологія.

Здобувач має 9 наукових публікацій, з них 5 відповідають вимогам чинного законодавства для здобуття ступеня доктора філософії (це 5 статей у наукових фахових виданнях України):

1. Локота І. М. Особливості асоціювання хворих на параноїдну шизофренію. *Записки з українського мовознавства*. 2020. Вип. 27. С. 259-266. <https://doi.org/10.18524/2414-0627.2020.27.206548>

2. Lokota I. M. Association as a diagnostic criterion for paranoid schizophrenia. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2021. Том 31 (70), № 4 Ч. 1. С. 81-85. <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.4-1/16>

3. Ковалевська Т. Ю., Локота І. М. Алгоритм психолінгвістичної ідентифікації мовленнєвих маркерів шизофренії. *Записки з українського мовознавства*. 2021. Вип. 28. С. 266-274. <https://doi.org/10.18524/2414-0627.2021.28.235555>

4. Локота І. М. Паузація в усному мовленні хворих на шизофренію. *Записки з українського мовознавства*. 2024. Вип. 31. С. 421-427. <https://doi.org/10.18524/2414-0627.2024.31.309461>

5. Локота І. М. Синтаксична структура речень у мовленні хворих на шизофренію: психолінгвістичний аспект. *Вісник освіти та науки. Серія: Філологія*. 2024. Вип. 10 (28). С. 379-386. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-10\(28\)-379-386](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-10(28)-379-386)

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації (опубліковані в інших наукових виданнях України та в закордонних виданнях, опубліковані тези доповідей на наукових конференціях):

1. Локота І. М. Особливості мовлення хворих при параноїдній шизофренії: асоціативний аспект. *Одеська лінгвістична школа: кола реконструкцій*. Колективна монографія. За ред. Т. Ю. Ковалевської та ін. 2020. С. 449-455.

2. Локота І. М. Специфіка асоціативного мислення хворих на шизофренію. Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки в країнах Євразії: матеріали XXI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. Переяслав-Хмельницький, 2019. URL: <http://conferences.neasmo.org.ua/uk/art/5274>

3. Lokota. I. Verbal Suggestion: Language Metamodel Aspect. Сучасний менеджмент: моделі, стратегії, технології: матеріали XXI Всеукраїнської щорічної студентської науково-практичної конференції за міжнародною участю. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2020. С. 426-427. URL: <http://www.oridu.odessa.ua/9/buk/Stud-konf-2020.pdf>

4. Локота І. М. Особливості асоціювання при параноїдній шизофренії. Дослідження інновацій та перспективи розвитку науки і техніки у XXI столітті: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Рівне: Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука, 2021. Частина II. С. 65-67. URL: https://dSPACE.megu.edu.ua:8443/jspui/bitstream/123456789/3293/1/megu.rovno.ua.%d0%92%d1%81%d0%b5%20%d0%bd%d0%b0%d1%83%d0%ba%d0%b8 %d0%9b %d0%b8%d1%81%d1%82%d0%be%d0%bf%d0%b0%d0%b4_2021 %d0%a7.2.pdf

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради та присутні на захисті фахівці:

Рецензент Кондратенко Н. В., доктор філологічних наук, професор, професор кафедри прикладної лінгвістики Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Виступ та дисертація І. Локоти оцінені позитивно, всі розділи дисертації є змістовними та переконливими. Проте, безумовно, у процесі ознайомлення з ними виникають окремі зауваження та рекомендації:

1. Проведені асоціативні експерименти є дуже вдалим методом для зіставного аналізу мовлення хворих і здорових людей. Утім, варто було б уточнити умови проведення експерименту в обох групах, а також порівняти

отримані реакції з описаними в дисертації українськими асоціативними словниками. Таке порівняння, на нашу думку, посилить отримані висновки.

2. Інтерв'ю з хворими на шизофренію та аналіз зразків письмового мовлення демонструє ґрунтовність та глибину авторських спостережень. Ми б рекомендували провести подібні дослідження здорових людей (з відсутністю в анамнезі хвороб мозкової діяльності) з метою унаочнити яскраві відмінності мовленнєвої поведінки. Наприклад, написання тексту на задану тему (розповісти про родину, дитинство, професію тощо). Такий експеримент репрезентував би вагомість запропонованого алгоритму аналізу, на підставі якого можна діагностувати хворобу.

3. Заявлений у дисертації графологічний аналіз як один із методів дослідження переважно має фрагментарне представлення та не охоплює наявних у науці методик його застосування. Перспективним вважаємо подальше повноцінне залучення цього методу та використання здобутків почеркознавчих експертиз, розроблених Харківською та Київською лінгвоекспертними науковими школами (Л. Ажнюк, Т. Будко, С. Вул, Є. Ковкіна, Д. Сизонов, Л. Шевченко та ін.).

Рецензент Труба Г.М., кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови та мовної підготовки іноземців Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Вона наголосила, що загалом кваліфікаційна робота є завершеним самостійним дослідженням з актуальної лінгвістичної проблеми, що викликає неабиякий науковий інтерес, але, попри загальну високу оцінку дослідження, Ігорю Миколайовичу висловила деякі міркування стосовно виконаної роботи:

1. Визначення мовних маркерів для діагностики: У першому розділі дисертант здійснив ґрунтовний аналіз мовленнєвих порушень, однак доцільно було б уточнити конкретні мовні маркери, які є універсальними та можуть бути використані для діагностики шизофренії в пацієнтів різного віку, статі та соціокультурного контексту.

2. Інтердисциплінарність та практичне впровадження: Дисертація демонструє високий рівень міждисциплінарності, проте було б корисно більш детально розкрити перспективи інтеграції запропонованого алгоритму в клінічну практику, зокрема у вигляді рекомендацій для лікарів чи розробки програмного забезпечення для автоматичного аналізу мовлення.

Опонент Папіш В. А., доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри української мови Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет». Вона зазначила, що дисертація, беззаперечно, є самобутньою та інновативною, спрямованою на розв'язання

важливих теоретичних та прикладних проблем. Загалом позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження, його наукову новизну, теоретичну й практичну значущість, опонент поставила низку зауважень і запитань, що не торкаються концептуальних засад дисертації, але вимагають певних пояснень. Крім того, було звернено увагу на певні технічні недогляди:

1. Попри те, що методологічні засади дослідження добре обґрунтовані, автор показав добру обізнаність у науковій літературі (і зарубіжній, і українській), але чим можна пояснити відсутність у Списку літератури праць О. Потебні? Чи не вважає дослідник за потребу актуалізувати методологічні положення, розроблені родоначальником української психолінгвістичної школи, у своїй дисертації? Дивує також і відсутність наукових розвідок Д. Овсянико-Куликовського, який заглиблювався у проблеми психології норми й патології, опрацювавши для цього чимало літератури з психіатрії та психології. На нашу думку, не зайвим було б і звернення до окремих статей І. Франка, у котрих учений простежив зв'язок поетичної вдачі з душевними хворобами, а своїми висновками подекуди випереджав ідеї засновників класичного психоаналізу. У контексті відомостей про акцентуйовані мовні особистості варто було б згадати й кандидатську дисертацію Яни Олексіївни Бондаренко «Дискурс акцентуйованих мовних особистостей: комунікативно-когнітивний аспект (на матеріалі персонажного мовлення в сучасній американській художній прозі)» (Київ, 2002).

2. Можливо, дослідник міг би більш докладно пояснити, що стало мотивом вибору стимульного матеріалу для асоціативного експерименту, чому обрано саме 11 слів (с. 134 та ін.) і серед них 6 – іменників, 3 – дієслова і 2 прикметники (с. 134)? Зазначено, що «вони переважно мають емоційно-експресивне забарвлення». Це стосується слів *говорити, любити, чоловік, жінка, дитина, небо, море, молитва, червоний і зелений*. Як визначено наявність у наведених словах емоційно-експресивного забарвлення? Який механізм визначення цієї ознаки?

3. Як ви вважаєте, чи доцільно в науковій роботі використовувати образні терміни, напр., «словесний салат» (с. 78, 82, 105, 107 та ін.), когнітивна розгубленість (с. 148)?

4. Дисертант продемонстрував загалом належний рівень володіння науковим стилем української мови, уміння коректно презентувати дискусію, переконливо мотивувати власні думки (напр. на сс. 63–67; 75–77; 79–81; 125–127 та ін.). Однак простежуємо подекуди мовні огріхи, зокрема непослідовне врахування чергування прийменників у – в (сс. 59, 60 та ін.), з – із (сс. 71, 75 та ін.), сполучників і – й (сс. 60, 72 та ін.); трапляються пунктуаційні помилки (сс. 77, 81 та ін.), друкарські огріхи, механічні описки

(сс. 132, 154, 179 та ін.); дрібні недоліки в оформленні Списку використаних джерел (позиції 3, 12, 29, 57 та ін.).

Опонент Гогоренко О. В., доктор філологічних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (м. Миколаїв). Дисертаційне дослідження та виступ оцінено позитивно. Утім, поряд з логічним, детальним викладом ходу і результатів дослідження, опонент зупинилася на деяких зауваженнях, дискусійних моментах, міркуваннях та питаннях, які можуть бути з'ясовані під час захисту та враховані автором у його подальших наукових розвідках.

1. Автор деталізовано представив у своїй праці паспорт нейролінгвістичної науки, вказавши та глибоко проаналізувавши її зв'язки із суто лінгвістичними теоріями, що повністю корелює з проблематикою дослідження, звернувши увагу також і на психо- та нейропідґрунтя. У зв'язку з цим п. Ігор цілком слушно, на наш погляд, заявляє, що нейролінгвістика є «міждисциплінарною галуззю» (с. 38 дис.). Однак усе ж хотілося б отримати уточнення цієї тези, адже, наприклад, Е. Ахлсен уналежнює нейролінгвістику до власне-лінгвістичних наук, Н. Шиллер акцентує на тому, що вона є міждисциплінарною експериментальною дисципліною та має перетини з експериментальною психолінгвістикою, Г. де Зубікарай запевняє, що нейролінгвістика – це галузь прикладної лінгвістики. Яку з цих позицій поділяє автор дисертації, чи, може, має зовсім інший погляд та який саме?

2. Схвально оцінюючи проведений автором вільний асоціативний експеримент, що відзначається методологічною коректністю та ретельністю в обробленні та інтерпретації результатів, усе ж в опонованій студії не пояснено природу наявності асоціатив-термінів у респондентів із шизофренією (напр., реакція «хлорофітум» на слово-стимул «зелений» (с. 170 дис.) та відсутність відповідної категорії слів у респондентів із здоровою психікою.

3. Нам повністю імпонує підхід, запропонований та успішно й навіть досконало зреалізований п. Ігорем щодо вибору одиниць мовних рівнів, що піддаються аналізу текстової продукції респондентів із шизофренією. Якщо вибір одиниць аналізу фонетичного, лексико-семантичного, морфологічного та текстового рівнів видається нам зрозумілим і логічним, то щодо синтаксичного рівня все ж маємо дізнатися, чому домінувальні структури речень сортовано лише «за метою висловлювання (розповідні, питальні, спонукальні) й інтонацією (окличні та неокличні)» (с. 86 дис.) та чому до безпосереднього аналізу не залучено інші класифікації речень, насамперед простих як домінантних у продукції осіб із шизофренією.

У дискусії також взяли участь присутні на заході:

Науковий керівник Ковалевська Т. Ю., доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови та мовної підготовки іноземців Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Голова СВР Романченко А. П., доктор філологічних наук, професор, професор кафедри української мови та мовної підготовки іноземців Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, зазначила, що кваліфікаційна наукова праця І. М. Локоти є завершеним, самостійним та оригінальним дослідженням, актуальність якого полягає у фіксації та осмисленні мовленнєвого комплексу хворих на шизофренію у проєкції на його психолінгвістичну природу. У дисертації глибоко вивчено теоретико-методологічні питання, що стосуються психолінгвістики, нейролінгвістики та патопсихолінгвістики, в аспекті мовленнєвих порушень, висвітлено психолінгвістичну специфіку мовлення при шизофренії з опертям на концепцію мовної особистості, репрезентовано особливості асоціювання хворих у зіставленні його з психічно здоровими особами.

Здобувач визначив й описав психолінгвістичну специфіку усного та писемного мовлення хворих на шизофренію з опертям на рівневий, міжрівневий, текстовий і прагматичний параметри, визначивши специфічні маркери мовлення таких хворих. Цінним здобутком дисертанта є результати психолінгвістичного асоціювання у пацієнтів, зокрема завдяки застосуванню методу вільного асоціативного експерименту для параметризації внутрішніх процесів мовленнєвої діяльності хворих, що доповнюють зазначений мовленнєвий комплекс. Важливим надбанням І. М. Локоти є авторський поетапний алгоритм психолінгвістичної ідентифікації хворих на шизофренію.

Результати та висновки роботи здобувача наукового ступеня належним чином апробовано, зокрема у 9 наукових публікаціях та доповідях на 7 конференціях. Безперечно, автор заслуговує на позитивну оцінку й підтримку його концепції та присудження йому ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 Філологія в галузі знань 03 Гуманітарні науки.

Рецензент Кондратенко Н. В., доктор філологічних наук, професор, професор кафедри прикладної лінгвістики Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, наголосила, що у кваліфікаційній науковій праці І. М. Локоти представлено оригінальний комплексний аналіз мовленнєвої діяльності хворих на шизофренію, що є вагомим внеском у психолінгвістику, нейролінгвістику та патопсихолінгвістику. Дисертацію виконано в межах наукової теми кафедри української мови та мовної

підготовки іноземців Одеського національного університету імені І. І. Мечникова «Дослідження психо- і нейролінгвістичних аспектів комунікативної сугестії» (номер державної реєстрації 0124U002647), що посилює основні напрями досліджень Одеської наукової школи сугестивної лінгвістики, очолюваної професором Т. Ю. Ковалевською.

Дисертаційна робота «Особливості мовлення при порушенні вищих психічних функцій: психолінгвістичний аспект» відповідає п.6-9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 №44 (зі змінами), наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 №40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», затвердженого Міністерством юстиції України 03.02.2017 за №155/30023, а автор роботи заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 Філологія.

Рецензент Труба Г.М., кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови та мовної підготовки іноземців Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, зауважила, що висновки дисертаційного дослідження демонструють комплексний та інноваційний підходи до аналізу мовлення пацієнтів із шизофренією, охоплюючи всі рівні мовної організації та інтегруючи усне, письмове мовлення й асоціативний експеримент. Розроблений алгоритм психолінгвістичної ідентифікації показав свою ефективність у виявленні характерних мовленнєвих та когнітивних порушень, підтвердивши валідність авторських гіпотез. Здійснений комплексний аналіз свідчить про специфіку мовленнєвої поведінки хворих на шизофренію та можливості ранньої діагностики цієї хвороби на рівні мовленнєвих виявів, що відкриває перспективи вдосконалення відповідної діагностики та розробки реабілітаційних програм.

Дисертаційна робота І.М. Локоти відповідає п.6-9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та ухвалення рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 №44 (зі змінами), наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 №40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», затвердженого Міністерством юстиції України 03.02.2017 за №155/30023, а автор роботи заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 Філологія.

Опонент Папіш В. А., доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри української мови Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет», наголосила, що дисертаційне дослідження Ігоря Миколайовича Локоти на тему «Особливості мовлення при порушенні вищих психічних функцій: психолінгвістичний аспект» – це завершена наукова праця, що за актуальністю теми, презентованою новизною та обґрунтованістю наукових результатів, що мають відповідне теоретичне та практичне значення, і цілком відображені в наукових публікаціях, відповідає вимогам до наукової кваліфікації ступеня доктора філософії, що встановлені Постановою КМУ «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України від 21.03.2022 року № 341 та від 19.05.2023 року № 502).

Дисертант заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії в галузі знань 03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю 035 «Філологія».

Опонент Гогоренко О. В., доктор філологічних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (м. Миколаїв), зауважила, що дисертаційна праця засвідчує вміння Ігоря Миколайовича Локоти критично осмислювати мовознавчі теорії, помірковано синтезувати методологічні підходи лінгвістичних та нейронаук, уважно аналізувати значні масиви мовних явищ і фактів та структурувати їх, а також працювати з різними за соціальним статусом респондентами, у т.ч. хворими, грамотно проводити масштабні експерименти та доступно презентувати встановлені наукові факти.

Робота не має ознак академічного плагіату та є абсолютно авторським дослідженням.

Наведене дає підстави твердити, що дисертація «Особливості мовлення при порушенні вищих психічних функцій: психолінгвістичний аспект» відповідає всім вимогам, що висувуються чинним українським законодавством до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії. Її автор, Ігор Миколайович Локота, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії в галузі гуманітарних наук зі спеціальності 035 Філологія.

Результати голосування членів спеціалізованої вченої ради за присудження Локоті Ігорю Миколайовичу ступеня доктора філософії з галузі знань 03 «Гуманітарні науки», за спеціальністю 035 «Філологія»:

